

Gamla kartor berättar

Kartor är ett viktigt hjälpmedel när vi beskriver en bygds historia. Vid tolkningen av kartorna gäller samma regler som för historieskrivningen i allmänhet: vi får inte ta för givet att den senaste kartan är den mest sanningsenliga.

Stäketön - enligt konceptkartan inför den första serien av Ekonomiska kartor på 1860-talet.

Ryss - grafven.

Kartan är den enda som i själva kartbilden visar att Ryssgraven är en vattengrav. Bindestreckat den riktiga

Ryss-grafven. Den skapades efter en mycket kraftig vårflood 1839. Vattennivån norr om Stäket var då 1,2 m högre än söder om sundet. Det är fortfarande starkt strömdrag där vid på vårarna. Så sent som år 2013 kunde man se hur en mindre segelbåt som förankrats i träd vid stranden vräkts omkull med masten under vattenytan. Sundet har varit grunt redan när det första gången nämns i den isländska sagan om Olav Haraldson och en översvämning omnämns. Första hjulångare fastnade trots att den typen av båtar fortfarande användes som flodångare i Ryssland på grund av sin förmåga att ta sig fram på grunda vatten. Det första ångbåten med propeller tvingades vänta i 4 dagar innan strömmen avtagit så att den orkade ta sig in i Skarven,.

Vattengraven byggdes som en kanal ovanför det normala vårvattenståndet med stensatt botten för att om möjligt förhindra igenväxning i väntan på kommande extremt höga vattenstånd. Sundet är fortfarande det enda avloppet från Uppland till Mälaren, som till mitten av 1200-talet var en havsvik.

Att **Ryss-** finns med har man velat förklara med att ryska krigsfångar skulle ha använts för kanalbygget. Hembygdsförening kunde på 1940-talet emellertid inte hitta belägg för det påståendet i listorna över ryska krigsfångar. I både den gamla Erikskrönikan och i en klosterkrönika från 1187 får vi veta att ryssar plundrade Sigtuna. Ryssarnas besök den gången kan ligga bakom begreppet. .

På dagens kartor är det vanligen viken norr om den riktiga Ryssgraven, som kallas Ryssgraven, På den moderna mycket detaljerade ekonomiska kartan finns namnet på bägge ställena

Biskopsholmen

På en del kartor finner man att Biskopsholmen skulle vara namnet på den holme där ruinen efter ärkebiskopsborgen ligger. Biskopsholmen är i själva verket den lilla ön söder om Stäketöns västra udde. Det var på den holmen som biskopen Trolle blev tillfångatagen av de belägrande svenskarna, när han tvingades fly från borgen i slutet av belägring 1518. Det hade gått rykten om en tunnel under vattnet. Verner von Heidenstam utnyttjade den upplysningen i sin skolbok *Svenskarna och deras hövdingar*.

<http://www.ukforsk.se/subjects/Citat.htm#Heidenstam>

Det är särskilt intressant att finna namnen Stäket och Mälarviken Skarven omnämnda i den äldsta geografiska berättelsen om Sverige i den ovan nämnda sagan. Olav lyckades ta sig ut på havet via det **näs** där nu några rester av vattengraven finns kvar. Han grävde sig inte ut; vikingarna var vana att dra sina båtar över sådana näs. Det är emellertid detta **näs** som givit namn åt kyrkan och socknen Stockholms-Näs. Sedan 1968 är kyrkans namn Kungsängen. Mer om detta på kartan.

Den senaste forskning om sagan kopplar inte längre samman sagan med en påstådd utgrävningen vid Slussen i Stockholm. <http://www.ukforsk.se/nya/stock-ny.htm> Inte heller den äldsta 1769.

Se boken *Det medeltida Stockholm – en arkeologisk guidebok*. år 2006